

Uppdrag att främja attraktiva natur- och kulturmiljöer i nya och befintliga gruvsamhällen (Gruvuppdraget)

Delrapport 2

Riksantikvarieämbetet
Box 5405
114 84 Stockholm
Tel 08-5191 80 00
www.raa.se
registrator@raa.se

Riksantikvarieämbetet 2016
Uppdrag att främja attraktiva natur- och kulturmiljöer i nya och befintliga gruvsamhällen
(Gruvuppdraget) - Delrapport 2.
Omslagsbild: Publik aktivitet vid Långban gruv- och kulturby. Foto: Susanne Berggren,
Värmlands Museum.
Upphovsrätt, där inget annat anges, enligt Creative Commons licens CC BY.
Villkor på <http://creativecommons.org/licenses/by/2.5/se>

Innehåll

1. Sammanfattning.....	5
2. Inledning	7
2.1. Uppdraget	7
2.1.1. Delrapport 2 - avgränsning.....	7
2.2. Bakgrund och generella utgångspunkter	8
2.3. Samverkan med berörda aktörer.....	9
2.3.1. Samverkan	9
2.3.2. Sammanställning av samarbeten inom projektet	9
3. Riksantikvarieämbetets tolkning av uppdraget.....	11
3.1. Kartläggning av behov – delrapport 1.....	11
3.2. Det goda exemplet	11
3.3. Kulturmiljöintegrering.....	14
3.4. Projektets utgångspunkter.....	15
3.5. Gruvuppdragets syfte och organisation efter första delrapporteringen.....	15
4. Delprojekten: insatser för att utveckla, samla och sprida goda exempel	17
4.1. Inledning.....	17
4.2. Utveckla goda exempel för attraktivitet.....	17
4.2.1. För attraktiva besök	17
4.2.2. För attraktiv livsmiljö	18
4.2.3. För attraktiv företagsutveckling	19
4.3. Samla goda exempel för attraktivitet	19
4.4. Sprida goda exempel för attraktivitet.....	20
4.5. Kulturmiljö och kulturmiljöintegrering för attraktivitet	21
5. Avslutning	27

Bilaga 1.....	29
Delprojekt 1 – Strategi för hållbar turism	29
Delprojekt 2 – Utveckling av produkter/tjänster genom interpretation	31
Delprojekt 3 – Etablering av nyanlända.....	33
Delprojekt 4 – Varumärke och kommunikation. <i>Mining for Generations</i>	35
Delprojekt 5 – Skrift med befintliga goda exempel på kulturmiljö som resurs i gruvsamhällen.....	36
Delprojekt 6 – Genomförande av tre Bergslagskonferenser samt spridning av metodhandledningar, skrifter och rapporter.....	37
Delprojekt 7 – Följeforskning.....	38
Bilaga 2.....	39
Sammanställning av Gruvuppdragets leveranser.....	39

1. Sammanfattning

Regeringen beslutade i januari 2014 att uppdra åt Riksantikvarieämbetet att utveckla, samla och sprida goda exempel på hur kulturmiljön kan vara en viktig resurs i nya och befintliga gruvsamhällen (Gruvuppdraget). Uppdraget delrapporteras i december 2014 och 2016 och slutrapporteras i mars 2017. Detta är den andra delrapporteringen.

Riksantikvarieämbetet tolkar här användning av begreppet "resurs" i regeringsbeslutet som en bred förståelse av attraktionskraft, det vill säga i form av tre centrala delar av attraktivitet: för att besöka (vistas), för att leva och bo (växa) och för att driva företag (verka). Kulturmiljö är på olika sätt en del av dessa områden och Gruvuppdraget syftar därmed till att visa hur kulturmiljön bidrar till attraktivitetskraften. För att fokusera på kulturmiljöns betydelse för attraktivitet utgår Gruvuppdraget också från de nationella målen för kulturmiljöarbetet.

Gruvuppdraget omfattar sju delprojekt:

1. *Strategi för hållbar turism*
2. *Utveckling av produkter och tjänster genom interpretation*
3. *Från flyktigmottagande till samhällsdeltagande*
4. *Varumärke och kommunikation. Mining for Generations*
5. *Skrift med goda exempel på kulturmiljö som resurs i gruvsamhällen*
6. *Genomförande av tre Bergslagskonferenser*
7. *Följeforskning*

Samtliga delprojekt har utförts i samverkan med olika aktörer, ibland flera stycken.

Delprojekten bidrar alla till att utveckla, samla eller sprida goda exempel på attraktivitet.

Resultat och skrifter som hör till Gruvuppdraget lanseras i samband med slutkonferensen i februari 2017.

Linbanefärd under äventyrstur i gruvmiljö. Foto: Äventyrsgruvan, Idkerberget.

2. Inledning

2.1. Uppdraget

Regeringen beslutade i januari 2014 att uppdra åt Riksantikvarieämbetet att utveckla, samla och sprida goda exempel på hur kulturmiljön kan vara en viktig resurs i nya och befintliga gruvssamhällen¹. I uppdraget ska Riksantikvarieämbetet verka för att kulturarvet tas till vara av både gruvnäringen och besöksnäringen. I denna rapport används benämningen ”Gruvuppdraget” för det övergripande regeringsuppdraget och ”delprojekten” för de ingående separata insatserna inom uppdraget.

Gruvuppdraget inriktar sig i första hand på Bergslagen (Dalarnas län, Gävleborgs län, Värmlands län, Västmanlands län och Örebro län) och sträcker sig över perioden 2014 - 2016. Totalt omfattar det 4,1 miljoner kronor i anslag från regeringen med huvuddelen fördelat över de två sista åren.

Rapportering till Regeringskansliet (Näringsdepartementet) består av två delrapporter: den 15 december 2014 (*Kulturarv i gruvssamhällen som resurs för utveckling*²) och den 16 december 2016. Slutredovisning med ekonomisk sammanställning görs den 1 mars 2017. Föreliggande rapport är den andra delredovisningen.

2.1.1. Delrapport 2 - avgränsning

Delrapport 2 behandlar de insatser som gjorts i syfte att utveckla, samla och sprida goda exempel. Riksantikvarieämbetets roll varierar mellan att vara beställare, utförare och samverkanspartner. I rapporten redovisas delprojekten (kapitel 5, bilaga 1 och 2). De förväntade effekterna och Riksantikvarieämbetets slutsatser diskuteras i den kommande slutredovisningen.

¹ Regeringsbeslut N2014/363/FIN

² Riksantikvarieämbetet, 2015. *Delrapport. Kulturarv i gruvssamhällen som resurs för utveckling*. Rapport från Riksantikvarieämbetet.
<http://kulturarvsdata.se/raa/samla/html/10300>

2.2. Bakgrund och generella utgångspunkter

*"Genom ett långsiktigt hållbart användande av landets mineralresurser, i samklang med miljö-, natur- och kulturvärden, skapas tillväxt i hela landet. Sverige förstärker sin position som EU:s ledande gruv- och mineralnation."*³

Gruvuppdraget tar avstamp i regeringens nationella mineralstrategi från 2013. Uppdraget är en av de fyra åtgärderna inom det första strategiska området: En gruv- och mineralnäring i samklang med miljö, kultur och andra näringar. Mineralstrategin kan sammanfattas med att gruv- och mineralnäringen är ekonomiskt viktig för Sverige idag och potentiellt ännu viktigare i framtiden om de många prospekteringar och bearbetningstillstånd som är i process leder till faktisk brytning. För att dessa näringar ska kunna motivera sin verksamhet måste de arbeta utifrån en helhetssyn på hållbar samhällsutveckling. Gruvnäringen måste ta hänsyn även till sociala och miljömässiga aspekter av hållbarhet när de utvecklas. Natur- och kulturvärden anges av regeringen som en positiv resurs för att bidra till utveckling av gruvssamhällen inom framförallt tre områden:

- Skapandet av attraktiva miljöer där innovationsförmåga för såväl företag som individer behålls och utvecklas. Historiska spår efter bergsbruk ses som värdefulla delar av kulturlandskapet och av grundläggande betydelse för människors framtida livsmiljöer.
- Besöksnäringens utveckling genom användande och bevarande av värdefulla miljöer.
- Gruvnäringens utveckling genom kraften i det befintliga kulturarvet.

Mineralstrategin formulerades i en tid då den internationella efterfrågan på metaller var mycket hög och världsmarknadspriserna därefter. Detta ledde till att företag projekterade att öppna tidigare nedlagda gruvor på nytt, även i vissa gruvor som tidigare bedömts ha för låga mineralhalter i malmen. Förhållandena på världsmarknaden ändrades drastiskt under 2014. Med lägre priser följde att företag gick i konkurs eller förändrade sin affärsplan. Det är nu oklart om dessa gruvor öppnas igen inom överskådlig tid. Av denna anledning riktade Riksantikvarieämbetet redan under 2014 genomförandet av Gruvuppdraget mot såväl nya som befintliga gruvssamhällen, i vilka kulturmiljöerna och kulturarvet också kan vara en del av transformerande samhällsprocesser.

³ Regeringskansliet (Näringsdepartementet), 2013. *Sveriges mineralstrategi. För ett hållbart nyttjande av Sveriges mineraltillgångar som skapar tillväxt i hela landet.*

2.3. Samverkan med berörda aktörer

2.3.1. Samverkan

Gruvuppdraget omfattar flera samverkansparter. Tillväxtverket, länsstyrelser i de län som omfattar Bergslagen och aktörer med samordningsansvar för regionalt tillväxtarbete pekades ut i regeringsbeslutet.

Flera av delprojekten inom Gruvuppdraget har koppling till Bergslagssatsningen Kultur och Turism. Detta är en tioårig satsning med målet att stärka och utveckla besöksnäringen i Bergslagen med utgångspunkt i industrihistoriska kulturmiljöer. Bergslagssatsningen finansieras av EU samt regioner eller regionförbund och länsstyrelserna i de fem aktuella länen. Intresseföreningen Bergslaget är projektägare för Bergslagssatsningen. Föreningen har 27 medlemmar som består av kommuner, landsting och regioner eller regionförbund.

För att samordna Gruvuppdraget med Bergslagssatsningens arbete presenteras och diskuteras insatser och resultat i Bergslagssatsningens strategigrupp. Denna består av länsstyrelser och regioner i egenskap av finansiärer. Genom deltagande i strategigruppen samverkade Gruvuppdraget med de regionala tillväxtaktörerna i form av länsstyrelser och/eller regioner.

Gruvuppdraget har koppling till andra uppdrag inom Sveriges Mineralstrategi. I genomförandet samverkar Riksantikvarieämbetet med Tillväxtverket (åtgärd 6), Sveriges Geologiska Undersökning (åtgärd 14, delprojekt 2) och Business Sweden (åtgärd 17, delprojekt 4).

2.3.2. Sammanställning av samarbeten inom projektet

Under uppdragstiden samverkade Riksantikvarieämbetet direkt eller indirekt med ca 50 olika aktörer (se tabell 1, s. 23f).

Yxtillverkning. Foto: Wetterlings Axes, Storvik.

3. Riksantikvarieämbetets tolkning av uppdraget

3.1. Kartläggning av behov – delrapport 1

Under 2014 gjorde Riksantikvarieämbetet en förstudie inom uppdragets område för att identifiera berörda aktörers behov i relation till uppdragets inriktning och syften⁴. Kartläggningen genomfördes tillsammans med Ramböll Management Consulting. Alla samverkans- och samrådande aktörer från Bergslagen, berörda nationella myndigheter och organisationer bjöds in till en workshop. Utöver denna genomfördes intervjuer med företrädare från länsstyrelser, Regeringskansliet och utvecklingsaktörer inom Bergslagen. Studien gav en överblick av aktörernas behov, förslag på vidare insatser samt eventuella verksamhetshinder.

Rapporten redovisades till Regeringskansliet den 15 december 2014 och låg till grund för Riksantikvarieämbetets fortsatta arbete och tolkning av uppdraget.

3.2. Det goda exemplet

En nyckelfråga är vad det ”goda exemplet” egentligen innebär, vilket hänger samman med användande av begreppet resurs. I genomförandet av Gruvuppdraget tolkar Riksantikvarieämbetet ”resurs” i linje med en bred förståelse av attraktionskraft. Detta involverar tre centrala områden: attraktivitet för att besöka (vistas), för att leva och bo (växa) och för att driva företag (verka).⁵ Kulturmiljö är på olika sätt en del av dessa områden. Gruvuppdraget syftar därmed till att visa hur kulturmiljön bidrar till attraktivitetskraften.

För att fokusera på kulturmiljöns betydelse för attraktivitet utgår Gruvuppdraget även från de nationella målen för kulturmiljöarbetet. Målens funktion är att styra de statliga insatserna på kulturmiljöområdet. De ska även inspirera och vägleda politiken i kommuner och landsting. De nationella målen för kulturmiljöarbetet gäller sedan 2014. Tonvikten i det statliga kulturmiljöarbetet flyttas från att främst bevara till att istället bidra i en hållbar

⁴ Riksantikvarieämbetet, 2015. *Delrapport. Kulturarv i gruvsamhällen som resurs för utveckling*. Rapport från Riksantikvarieämbetet.

<http://kulturarvsdata.se/raa/samla/html/10300>

⁵ Regeringskansliet, 2014. *Attraktionskraft för tillväxt och utveckling*. Stockholm.

samhällsutveckling. Att kulturmiljöarbetet befinner sig inom olika politikområden, som kultur- och miljöpolitik, samhällsplanering och regional tillväxt och att behovet av tvärsektorielt arbete ökar⁶. Genom målen vill regeringen skapa förutsättningar för ett offensivt kulturmiljöarbete som aktivt bidrar till ökad livskvalitet och att humanistiska perspektiv påverkar samhällsutvecklingen⁷.

Det statliga kulturmiljöarbetet ska främja:

1. Ett hållbart samhälle med en mångfald av kulturmiljöer som bevaras, används och utvecklas.
2. Människors delaktighet i kulturmiljöarbetet och möjlighet att förstå och ta ansvar för kulturmiljön.
3. Ett inkluderande samhälle med kulturmiljön som gemensam källa till kunskap, bildning och upplevelser.
4. En helhetssyn på förvaltningen av landskapet som innebär att kulturmiljön tas till vara i samhällsutvecklingen.

Sammanfattningsvis innebär ett gott exempel, som begreppet används inom Gruvuppdraget, att kulturmiljö bidrar till att främja attraktivitet men också till att de nationella målen för kulturmiljöarbetet nås (figur 1, s. 13).

⁶ Proposition 2012/13:96, Kulturmiljöns mångfald.

⁷ Kommittédirektiv 2011:17, Översyn av lagstiftning och nationella mål på kulturmiljöområdet och Regeringens proposition 2012/13:96, Kulturmiljöns mångfald, s. 35 f.

Figur 1. "Det goda exemplet" som det definieras av Riksantikvarieämbetet inom Gruvuppdraget.

3.3. Kulturmiljöintegrering

Kopplingen till attraktivitet och samhällsutveckling gör att Gruvuppdraget befinner sig i skärningspunkten mellan olika intresseområden. Flera politikområden är involverade för att främja kulturmiljö i nya och befintliga gruvsamhällen. I uppdraget uppmanar regeringen också företrädare från nationella, regionala och lokala perspektiv att arbeta tillsammans. Från Riksantikvarieämbetets horisont är Gruvuppdraget ett särskilt intressant uppdrag eftersom myndigheten arbetar med kulturmiljöintegrering för att ta en tydligare roll i arbetet för hållbar samhällsutveckling.

På den tvärssektoriella arenan och genom flernivåsamverkan i Gruvuppdraget synliggörs de utmaningar som ett offensivt och angeläget kulturmiljöarbete behöver möta och hantera. Utmaningarna sammanfattas i Riksantikvarieämbetets rapport *Vision för kulturmiljöarbetet 2030. Redovisning av regeringsuppdrag om ett offensivt och angeläget kulturmiljöarbete* på följande sätt:

- Svårighet att beskriva kulturarvets betydelse i samhällsutvecklingen.
- Oklara premisser för värdering och urval.
- Otydliga och motsägelsefulla uppfattningar om riktningen för mångfaldsarbetet.
- Upplevd diskrepans mellan övergripande mål och inriktning och styrmedlens funktion och tillämpning.
- Otydliga roller och ansvar samt brister i samverkan⁸.

Genom Gruvuppdragets följeforskning är det möjligt att reflektera över kulturmiljöarbetets roll för attraktivitet och hållbar tillväxt och utveckling på en mer övergripande och generaliserbar nivå, vilket Riksantikvarieämbetet återkommer till i slutredovisningen.

⁸ Riksantikvarieämbetet, 2016. *Vision för kulturmiljöarbetet 2030. Redovisning av regeringsuppdrag om ett offensivt och angeläget kulturmiljöarbete*, s. 13 ff. Rapport från Riksantikvarieämbetet: <http://samla.raa.se/xmlui/handle/raa/9738>

3.4. Projektets utgångspunkter

Gruvuppdragets övergripande utgångspunkter utifrån ovanstående resonemang är att:

- Kulturmiljö bidrar till attraktivitet.
- Att bidra till attraktivitet är en del av kulturmiljöarbetet då det möter de nationella målen för kulturmiljöarbetet.
- Kulturmiljöarbetet behöver verka på arenan för tvärsektorieell utveckling och tillväxt för att få ett större genomslag.

En förutsättning i genomförandet av uppdraget är att Riksantikvarieämbetet inte ska ta över initiativ, aktiviteter eller delprojekt. Myndigheten ska inte heller peka ut eller ange attraktiva värden eller platser, utan bidra genom att inspirera och stödja med kunskap, erfarenheter, metoder med mera. Det lokala och/eller regionala ägandeskapet är mycket viktigt för projektets resultat och effekter på kort respektive lång sikt.

3.5. Gruvuppdragets syfte och organisation efter första delrapporteringen

Efter att behoven klargjorts i och med första delrapporteringen 2014, organiserades Gruvuppdraget enligt Riksantikvarieämbetets projektmodell med inriktning enligt fastställd plan⁹.

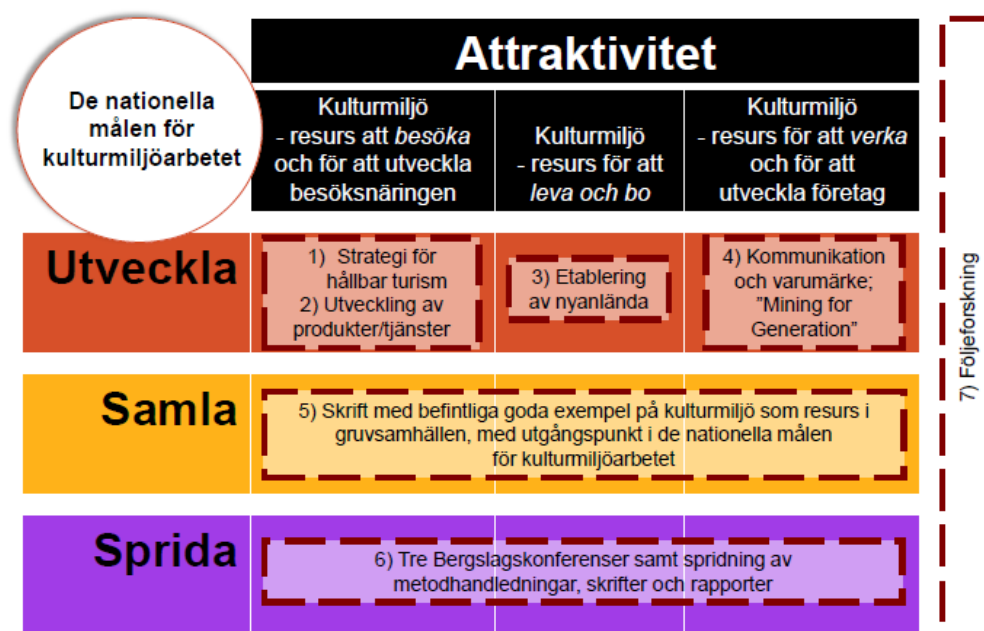
Utifrån Riksantikvarieämbetets tolkning och utgångspunkter syftar Gruvuppdraget till att *utveckla*, men också att *samla* och *sprida* goda exempel på hur kulturmiljö i grusamhällen kan bidra till:¹⁰

- Attraktivitet för att besöka.
- Attraktivitet för att leva och bo.
- Attraktivitet för att verka.

Inom Gruvuppdraget har sju delprojekt genomförts utifrån dessa olika områden (figur 2, s. 16). Delprojekten svarar mot projektets uppsatta mål.

⁹ Riksantikvarieämbetet, 2014. Projektplan för Uppdrag att främja attraktiva natur- och kulturmiljöer i nya och befintliga grusamhällen (RU). Dnr 1.1.2-00442-2014.

¹⁰ *ibid*

Figur 2. Ramverket för Gruvuppdraget olika delar, samt dess olika delprojekt.

4. Delprojekten: insatser för att utveckla, samla och sprida goda exempel

4.1. Inledning

Gruvuppdraget omfattar sju delprojekt. Dessa utformades för att möta Gruvuppdragets utgångspunkter och syften. Delprojekten svarar också mot Gruvuppdragets uppsatta mål och visar hur kulturmiljö främjar attraktivitet. I kapitel 4.2. – 4.4. presenteras hur delprojekten bidrar till att utveckla (kapitel 4.2.), samla (4.3.) och sprida (4.4) goda exempel. Mer ingående beskrivning av delprojektens genomförande finns i bilaga 1. För sammanställning i matrisform, se tabell 1, s. 23-24.

4.2. Utveckla goda exempel för attraktivitet

Arbetet med att utveckla goda exempel har bedrivits inom respektive område för attraktivitetskraft.

4.2.1. För attraktiva besök

Genom de två delprojekten 1) *Strategi för hållbar turism* och 2) *Utveckling av produkter och tjänster genom interpretation* utvecklade Riksantikvarieämbetet besöksmålen och Bergslagens attraktivitet. De två insatserna hade utgångspunkt i de behov som identifierats hos berörda aktörer inom uppdraget; att utveckla produkter och tjänster som ökar besöksnäringens attraktivitet och att öka samverkan och nätverkande mellan olika besöksmål inom Bergslagen¹¹. Vad gäller det senare pågår utveckling av enskilda platser. Som komplement bidrog Riksantikvarieämbetet med arbetssätt för utveckling av destinationsperspektiv inom besöksnäringen. Myndigheten undersökte också på vilket sätt de utvalda metoderna fungerar i Sverige.

¹¹ Riksantikvarieämbetet, 2015. *Delrapport. Kulturarv i gruvsmållena som resurs för utveckling*, s. 14 f. Rapport från Riksantikvarieämbetet.
<http://kulturarvsdata.se/raa/samla/html/10300>

De internationellt utvecklade metoderna, Unescos World Heritage Sustainable Tourism Toolkit (How-to-guider) och tematisk interpretationsplanering (TORE), bygger båda på strategiska, systematiska arbetssätt med utgångspunkt i platsers kulturella värden. Metodprövningen av How-to-guiderna skedde i samband med utvecklingen av strategin för hållbar turism och av TORE under arbetet med produkter och tjänster som rör sig från förmedling till meningsskapande sammanhang och upplevelser, så kallad interpretation.

Gruvuppdragets mål för att utveckla goda exempel på hur kulturmiljöer kan främja attraktivitet för besökare och för besöksnäringen är:

- En strategi för hållbar turism har tagits fram inom destination Bergslagen. Strategin har tagits fram utifrån initierad metod. Arbetsprocessen, resultatet och erfarenheterna från arbetet har samlats i en metodhandledning och spridits enligt projektets intentioner.
- Fem interpretationsprodukter tagits fram vid fem olika besöksnoder inom Bergslagssatsningen. Produkterna utgår från initierad metod för interpretationsplanering. Arbetsprocessen, resultatet och erfarenheterna från arbetet har samlats i en metodhandledning och spridits enligt projektets intentioner.

4.2.2. För attraktiv livsmiljö

I en tid då det svenska samhället står inför stora utmaningar behöver alla områden vara delaktiga i utvecklingen för att skapa ett inkluderande och demokratiskt samhälle. I Gruvuppdragets första fas identifierade behov av att lyfta fram exempel på kulturmiljön och kulturarvet som annat än direkt tillväxtskapande¹².

Inom Riksantikvarieämbetet fanns en hypotes att kulturmiljö är en resurs för etablering av nyanlända. Delprojektet 3) *Från flyktningmottagande till samhällsdeltagande* genomfördes i Värmland, en region som tagit emot en stor andel nyanlända. Utgångspunkten fanns i behoven att möta nya svenskar hos Värmlands Museum och Filipstads kommun. Syftet var att utveckla ett gott exempel på hur en kulturmiljö kan fungera som resurs för social sammanhållning och samhällsdeltagande. Utifrån detta beskrevs ett arbetssätt som kan inspirera och vägleda andra aktörer till liknande arbetsinsatser.

¹² Riksantikvarieämbetet, 2015. *Delrapport. Kulturarv i gruvsamhällen som resurs för utveckling*, s. 11. Rapport från Riksantikvarieämbetet.
<http://kulturarvsdata.se/raa/samla/html/10300>

Gruvuppdragets mål för att utveckla goda exempel på hur kulturmiljöer kan främja attraktiv livsmiljö:

- Ett (1) delprojekt som utvecklar det lokala/regionala arbetet i syfte att kulturmiljö bidrar till attraktiv livs- och boendemiljö har genomförts. Arbetsprocessen, resultatet och erfarenheterna från arbetet har samlats in i en (1) metodhandledning och spridits enligt projektets intentioner.

4.2.3. För attraktiv företagsutveckling

Med delprojektet 4) *Varumärke och kommunikation* vill Riksantikvarieämbetet undersöka hur kulturarvsperspektiv och tematisk interpretation kan tillföra värden och engagemang till gruvnäringens affärsutveckling. Närmare dialog med gruvnäringen identifierades som ett behov för att säkerställa att miljömässiga, sociala och kulturella värden tas i beaktande¹³. Ett sätt att öka förutsättningar för dialog och större förståelse för varandras utgångspunkter är någon form av gemensamt utvecklingsarbete. Kontakter initierades med Business Sweden för samverkan inom det parallella uppdrag som organisationen har inom Sveriges Mineralstrategi. Webplattformen Mining for Generations lyfter fram gruvindustrins historiska perspektiv och betydelse i internationell marknadsföring.

Gruvuppdragets mål för att utveckla goda exempel på hur kulturmiljöer kan främja attraktiv företagsutveckling:

- Ett (1) delprojekt som utvecklar det lokala/regionala arbetet i syfte att kulturmiljö bidrar företagsutveckling har genomförts.

4.3. Samla goda exempel för attraktivitet

Utöver de delprojekt som utvecklade goda exempel på attraktivitet bedrevs även arbete för att samla in goda exempel. Delprojekt; 5) *Skrift med goda exempel på kulturmiljö som resurs i gruvssamhällen* beskriver framförallt verksamheter i eller i anslutning till verksamheter i Bergslagen, men lyfter också fram några internationella exempel. Urvalet av goda exempel baseras på en enkät som skickades ut till ett sjuttiootal organisationer. Med delprojektet ville Riksantikvarieämbetet visa hur kulturmiljöarbete kan bidra till målen för det nationella kulturmiljöarbetet och på så sätt inspirera aktörer som arbetar med regional utveckling och

¹³ Riksantikvarieämbetet, 2015. *Delrapport. Kulturarv i gruvssamhällen som resurs för utveckling*, s. 13. Rapport från Riksantikvarieämbetet.
<http://kulturarvsdata.se/raa/samla/html/10300>

tillväxt i Sverige till liknande satsningar och verksamheter. Behovet att samla goda exempel på hur kulturmiljöer har tagits till vara och bidragit till tillväxt och goda livsmiljöer lyftes även i samband med den förstudie som inledde Gruvuppdraget.

Gruvuppdragets mål för att samla goda exempel på hur kulturmiljöer kan främja attraktivitet:

- En (1) sammanställande skrift med befintliga nationella och internationella ”goda exempel” på hur kulturmiljö kan vara en resurs för nya och befintliga gruvsmåhållan har utarbetats och spridits enligt projektets intentioner.

4.4. Sprida goda exempel för attraktivitet

Delprojekt 6) *Genomförande av tre Bergslagskonferenser samt spridning av metodhandledningar, skrifter och rapporter* syftar till att sprida Gruvuppdragets resultat.

Slutkonferensen vänder sig till en nationell målgrupp. De två första konferenserna riktade sig i första hand till aktörer verksamma i Bergslagen. För att dela projektets framåtskridande, erfarenheter och goda exempel tog Riksantikvarieämbetet initiativ till en Facebook-grupp. Utöver konferenserna sker spridning av Gruvuppdragets resultat genom metodhandledningar, skrifter och rapporter.

Gruvuppdragets mål för att sprida goda exempel på hur kulturmiljöer kan främja attraktivitet:

- Tre (3) Bergslagskonferenser med teman som stödjer gruvuppdragets övergripande inriktning och projektets fortlöpande aktiviteter har genomförts. Minst en (1) av dessa vänder sig också till en bredare, nationell, målgrupp.

4.5. Kulturmiljö och kulturmiljöintegrering för attraktivitet

Inom delprojekt 6) *Följeforskning* görs en samlad analys av Gruvuppdraget. Följeforskningen fokuserar på generella lärdomar från utvecklingsprojekten. Hur kulturmiljöarbete bidrar till attraktivitet och hållbar utveckling på ett övergripande plan genom att verka tvärsektorielt och i flernivåsamverkan diskuteras. Hur fungerar det tvärsektorielle mötet? Hur uppfattas och påverkas synen på kulturmiljö- och kulturmiljöarbete när det möter andra verksamhets- och politikområden kopplade till regional utveckling och tillväxt?

Gruvuppdragets mål för att utveckla ett attraktivt kulturmiljöarbete:

- Ett (1) forskningsdelprojekt har följt projektets olika aktiviteter i syfte att på ett övergripande plan diskutera och problematisera kulturmiljöns roll för attraktivitet och hållbar utveckling. Forskningen sätter i detta sammanhang också in kulturmiljöarbetets tendens att verka tvärsektorielt och genom flernivåsamverkan. Resultaten syntetiseras och framställs i form av framgångsfaktorer samt styrkor, utmaningar, möjligheter och eventuella hot som kulturmiljöarbete i vår tid behöver möta. Delprojektet har publicerats på ett tillgängligt sätt och spridits enligt projektets intentioner.

Konferens om interpretation i Avestaverket den 20-21 oktober 2015.

Foto: Riksantikvarieämbetet

Delprojekt	Sammanfattning av mål	Leveranser	Status	Samverkande aktörer	Roll
1. Strategi för hållbar turism	Strategi för hållbar turism inom destination Bergslagen. Metodprövning av UNESCOs how-to-guider	Fem genomförda workshops Skrift nr 2	Genomförandeprocess avslutad. Färdigställande av strategi pågår. Skrift lanseras i samband med slutkonferensen.	Riksantikvarieämbetet Avesta kommun Ekomuseum Bergslagen Fagersta kommun Falun kommun Intresseföreningen Bergslaget Länsstyrelsen i Västmanlands län Norbergs kommun Region Dalarna Sala Silvergruva AB Stiftelsen Stora kopparberget, Falu gruva Strömsholms kanal AB Sveriges Geologiska Undersökning (SGU) Tillväxtverket Unesco Västmanlands kommuner och landsting (VKL)	ansvarig utförare, delprojektledare sakägare sakägare sakägare sakägare expertstöd sakägare sakägare sakägare sakägare sakägare expertstöd expertstöd expertstöd sakägare
2. Interpretationsplanering för utveckling av produkter/tjänster	Fem interpretationsprodukter vid fem besöksnoder inom Bergslagssatsningen. Metodprövning av interpretationsplanering.	Sex genomförda workshops Fem interpretationsplaner Fem nya produkter/tjänster Skrift nr 3	Genomförandeprocess och framtagande av produkter avslutade. Skrift lanseras i samband med slutkonferensen.	Centrum för naturvägledning (CNV) vid Sveriges lantbruksuniversitet (SLU) Anna Karolinas kök Aktörer längst Husbyringen Avesta kommun Bergsskolan Besök Linde AB Destination Högbo Bruk Filipstads kommun Föreningen Värmlandska Industriminnen Hedemora kommun Högbo Bruks AB Högbo Brukshotell Intresseföreningen Bergslaget Lindesbergs kommun Långbans dyksällskap Långbansällskapet Länsstyrelsen i Dalarnas län Länsstyrelsen i Värmlands län Länsstyrelsen i Örebro län, expertstöd Magasin Katrin Riksantikvarieämbetet Sandvikens kommun Stiftelsen Husbyringen Stiftelsen Värmlands Museum Verket / Avesta Art	ansvarig utförare, delprojektledare sakägare sakägare sakägare sakägare sakägare sakägare sakägare sakägare sakägare sakägare expertstöd sakägare sakägare sakägare sakägare sakägare sakägare sakägare expertstöd, finansiär sakägare sakägare sakägare Sakägare
3. Från flyktingmottagande till samhällsdeltagande - Långban som drivkraft för samverkan över gränser	Utveckla det lokala/regionala arbetet i syfte visa exempel på hur kulturmiljö bidrar till attraktiv livs- och boendemiljö. *Metodutveckling för kulturmiljö som resurs för social sammanhållning och samhällsdeltagande.	Skrift nr 4	Genomförandeprocess avslutad. Skrift lanseras i samband med slutkonferensen.	Stiftelsen Värmlands Museum Filipstads kommun Riksantikvarieämbetet Region Värmland	ansvarig utförare, delprojektledare delprojektledare expertstöd, delfinansiär delfinansiär
4. Varumärke och kommunikation. Mining for generations	Utveckla det lokala/regionala arbetet i syfte att visa att kulturmiljö bidrar företagsutveckling.		Pågående. Publiceras på webbplattformen Mining for Generations. http://www.miningforgenerations.com/	James Carter FAHI Buisness Sweden Jernkontoret Riksantikvarieämbetet Svemin	ansvarig utförare expertstöd expertstöd delprojektledare, expertstöd expertstöd

Delprojekt	Sammanfattning av mål	Leveranser	Status	Samverkande aktörer	Roll
5. Följeforskning - Metalärande	Övergripande diskussion och problematisering av kulturmiljöns roll för attraktivitet och hållbar utveckling.	Två lärseminarium Skrift nr 5	Följeforskning avslutad. Skrift lanseras i samband med slutkonferensen.	Kontigo AB Buisness Sweden Centrum för naturvägledning (CNV) vid Sveriges lantbruksuniversitet (SLU) Ekomuseum Bergslagen Filipstads kommun Futurniture Högbo Bruks AB Intresseföreningen Bergslaget Landstinget Västmanland LKAB Länsstyrelsen i Västmanlands län Norbergs kommun Region Dalarna Region Värmland Region Örebro län Riksantikvarieämbetet Stiftelsen Husbyringen Stiftelsen Stora kopparberget, Falu gruva Stiftelsen Värmlands Museum Verket / Avesta Art	ansvarig utförare, delprojektledare intervju intervju, referensgrupp intervju intervju, referensgrupp intervju intervju intervju, referensgrupp intervju intervju intervju intervju intervju intervju intervju intervju, referensgrupp intervju intervju intervju, referensgrupp intervju
6. Skrift med goda exempel	Sammanställande skrift med nationella och internationella ”goda exempel” på hur kulturmiljö kan vara en resurs för nya och befintliga gruvssamhällen.	Skrift nr 6	Pågående, lanseras i samband med slutkonferensen.	Riksantikvarieämbetet Enkät till 70 aktörer inom Bergslagen	ansvarig utförare, delprojektledare Urval
7. Genomförande av tre Bergslagskonferenser samt spridning av projektets metodhandledningar, skrifter och rapporter.	Att sprida goda exempel på hur kulturmiljö kan främja attraktivitet.	Skrift nr 1	Två genomförda konferenser. Slutkonferens 1 februari 2017. Titel: Kulturmiljö som framgångsmotor - att vistas, verka och växa i.	Riksantikvarieämbetet Cadw Intresseföreningen Bergslaget James Carter FAHI Landstinget Dalarna Länsstyrelsen i Dalarnas län Länsstyrelsen i Gävleborgs län Länsstyrelsen i Värmlands län Länsstyrelsen i Västmanlands län Länsstyrelsen i Örebro län Tillväxtverket Tomas "Håkki" Eriksson Västarvet	ansvarig utförare, delprojektledare expertstöd, konferens 1 delarrangör, konferens 1 och 2 expertstöd, konferens 1 expertstöd, konferens 2 delarrangör, konferens 2 delarrangör, konferens 3 delarrangör, konferens 4 delarrangör, konferens 5 delarrangör, konferens 6 expertstöd, konferens 2 expertstöd, konferens 2 expertstöd, konferens 2

”Kulturarvande handlar om en interaktion mellan kulturarv och människor, det vill säga den process som skapar förståelse för tillvaron och det sammanhang vi befinner oss i.

Om kulturarvande liknas vid ett språk eller symbolsystem är kulturarv orden som vi använder för att beskriva vilka vi är, var vi kommer ifrån och vilka vi vill bli.

Kulturarvande sker både på ett individuellt och kollektivt plan”.

Om kulturarvande i Riksantikvarieämbetets rapport *Vision för kulturmiljöarbetet 2030. Redovisning av regeringsuppdrag om ett offensivt och angeläget kulturmiljöarbete*, s. 9 (2016). <http://samla.raa.se/xmlui/handle/raa/9738>

5. Avslutning

Gruvuppdraget är ett mångfacetterat uppdrag som har involverat ett femtiotal olika samarbetspartner i sju delprojekt. Insatserna uppvisar en stor spännvidd. Under samma paraply får utbildning i röjsåg, produktion av ljudmiljöer för att öka inlevelsen vid visningar i Stripa gruva och följeforskning plats. Dessa aktiviteter visar tillsammans med andra insatser och produkter från projektet goda exempel på attraktivitet i gruvsamhällen. Men Riksantikvarieämbetet ser även resultatens potential för att användas bredare i kulturmiljöintegreringsarbetet.

Slutkonferensen *Kulturmiljö som framgångsmotor – att vistas, verka och växa* i hålls 1 februari 2017. Konferensen vänder sig till alla som arbetar med eller ansvarar för regional tillväxt och strategisk samhällsutveckling. Ambitionen är att ge förutsättningar för deltagarna att öka sina möjligheter att skapa mervärden i sammanhang där de jobbar för att skapa attraktivitet för att vistas, verka och växa.

Slutredovisningen till regeringen sker 1 mars 2017. I rapporten analyserar Riksantikvarieämbetet Gruvuppdragets resultat och resonerar om de förväntade effekterna. I redovisningen presenteras och diskuteras även slutsatser och lärdomar från Gruvuppdraget.

Aktuella teman är:

- Utmaningar och framgångsfaktorer för ett kulturmiljöarbete för utveckling och tillväxt.
- Via yrkesprövning och validering av kompetens i kulturmiljöarbete för att uppnå social sammanhållning.
- Dialog och värdebaserade metoder för destinationsutveckling och kulturmiljöarbete.

Att kulturmiljö och kulturarv är viktigt och bidrar till attraktivitet är känt och accepterat hos många. Hur vi rent praktiskt gör för att komma åt den inneboende kraften är inte lika tydligt och i praktiken en stor utmaning. Gruvuppdragets delprojekt visar några vägar. Gruvuppdraget gör att en mångfald av människor och organisationer kulturarvar.

Med utsikt över gruvan. Foto: Jeanette Hägglund.

Bilaga 1

I bilagan beskrivs delprojekten (numrerade 1 – 7) utifrån en kort **introduktion**, **genomförande och metod** samt **status och leveranser**. För sammanställning av delprojektens leveranser, se bilaga 2.

Delprojekt 1 – Strategi för hållbar turism

Introduktion

Riksantikvarieämbetet processledde ett regionalt utvecklingsarbete för hållbar turism bland ett antal besöksmål och organisationer inom Bergslagen. Tillsammans med lokala och regionala aktörer påbörjades en strategi för hållbar turism. Aktörerna förenas av en geografisk närhet och en historisk bakgrund i brytning och utvinning av metallerna järn, koppar och silver. Besöksmål som omfattas av arbetet är Falu koppargruva, Sala silvergruva, Avestaverket, Norbergs kommun, Ekomuseum Bergslagen och Strömsholms kanal. Totalt är representanter från 16 organisationer involverade i arbetet. Som komplement till den besöksmålsutveckling som Bergslagssatsningen arbetar med vill Riksantikvarieämbetet bidra till och uppmuntra framväxten av en mer sammanhållen och konkurrenskraftig destination i Bergslagen. Genom detta utvecklas ett gott exempel på hur kulturmiljöarbete kan bidra till attraktivitet för både besökare, för besöksnäringen och invånarna.

Riksantikvarieämbetets dokumenterade arbetssättet, erfarenheterna och resultatet från delprojektet. Dokumentationen ska publiceras i form av en skrift.

Genomförande och metod

Utvecklingsprocessen genomfördes under perioden november 2015 - september 2016 och bestod av fem workshops tillsammans med mellanliggande arbetsuppgifter.

Unescos metodmaterial World Heritage Sustainable Tourism Toolkit består av en checklista för hållbar turism och tio How-to-guider som i olika steg beskriver och ger exempel på hur världsarvens aktörer kan arbeta med hållbar turism. Metodmaterialet bedöms ha generell relevans för sakägare inom destinationer som vill arbeta med värdebaserad hållbar turism. Materialet bidrar med perspektiv som ligger i linje med den turismutveckling som pågår i

Bergslagen, men kan ytterligare förstärka arbetet. How-to-guiderna tar utgångspunkt i destinationsperspektiv, platsspecifika och historiska värden och vikten av att lyssna till och involvera lokalsamhället. Ambitionen är att förbättra besöksnäringens kvalitet på lokalsamhällenas villkor med en hållbar förvaltning av natur- och kulturmiljö.

Utvecklingsarbetet omfattade fyra av Unescos tio guider.

Status och leveranser

Processarbetet är avslutat. En skrift (skrift nr 2) för att sprida inspiration om metoden och kunskap och erfarenhet om arbetssätt och resultat lanseras i samband med slutkonferensen den 1 februari 2017. Skriften ingår i slutredovisningen till Regeringskansliet.

Strategin färdigställs av en utsedd arbetsgrupp hos de medverkande organisationerna och presenteras på slutkonferensen.

Delprojekt 2 – Utveckling av produkter/tjänster genom interpretation

Introduktion

Centrum för naturvägledning (CNV) vid Sveriges lantbruksuniversitet (SLU) ledde på uppdrag av Riksantikvarieämbetet lokala utvecklingsprocesser vid fem av Bergslagssatsningens besökshistoriska centrum: Avestaverket, Husbyringen, Högbo bruk, Långban gruv- och kulturby och Stripa Gruvmiljö. De interpretationsplaner som arbetet utmynnade i låg till grund för projektbeskrivningar av fem nya produkter eller tjänster för publikt ändamål. Dessa togs fram vid besöksmålen.

I CNV:s uppdrag från Riksantikvarieämbetets ingick att dokumentera arbetsätt, erfarenheter och resultat. Dokumentationen ska publiceras i en metodhandledning för interpretation och interpretationsplanering.

Genomförande och metod

Utvecklingsprocesserna genomfördes under perioden november 2015 – juni 2016. CNV arrangerade fem workshops med mellanliggande arbete på respektive plats. Vid varje plats organiserades arbetet i grupper som samverkade med flera lokala aktörer. I framtagandet av besöksmålen produkter och tjänster fungerade CNV tillsammans med Riksantikvarieämbetet som stöd. Var och en av besöksnoderna mottog ett bidrag om 100 tkr från Riksantikvarieämbetet. En utvärderingsworkshop med noderna genomfördes i november 2016.

Arbetsättet som initierades är tematisk interpretationsplanering utifrån metoden "TORE". Denna grundas i idén om förflyttning från faktarelaterad förmedling till meningsskapande sammanhang, och att detta leder till mer attraktiva produkter och tjänster. Med platsens värden och berättelser som utgångspunkt ska interpretation involvera besökaren, väcka tankar och skapa engagemang. Detta leder till attraktiva besök och attraktiv besöksnäring.

Status och leveranser

Utvecklingsarbetet är avslutat. Som ett resultat av interpretationsplanerna tog varje plats fram en ny produkt eller tjänst som nu ingår i den publika verksamheten på platsen. Här följer en kort beskrivning av dessa produkter eller tjänster:

Avestaverket utvecklade en digital karta, en webbplattform: <http://guide.verket.se/>, som gestaltar scener av dagligt liv i gruvbyn. Fokus i den första versionen ligger på berättelser om kvinnor och barns livsvillkor och kopplingar till industrin i verket. Webbplattformen ger besökarna möjlighet att besöka byn dygnet runt.

Långbans gruv- och kulturby utvecklade ett mineral-lab. Med hjälp av en lab-tavla och särskild utrustning kan besökare analysera fynd genom enklare experiment. Lab-tavlan innehåller instruktioner för utrustning, förteckning över olika mineralers egenskaper, historiska perspektiv, korta faktarutor och periodiska systemet. Som komplement till labbet finns en broschyr för mineralletning på varphögarna, skyltning och informationsblad på arabiska. Personalen är nu tränad i identifiering av mineral. I anslutning till labbet finns också en Wall of fame där besökare får dela sina fynd, något som i framtiden också kan göras på platsens Facebooksida.

Husbyringen ljudsatta app innehåller berättelser om tjugo personer från olika epoker och samhällsklasser som levde och verkade runt Husbyringen. Somliga gjorde tydliga avtryck i historien, andra levde mer i skymundan. Det som förenar individerna är deras starka drivkraft, framsyn och förmåga till nytänkande. Porträtten är centrala för guiderna på platsen och bidrar till mer dialog i den publika verksamheten på Polhemsmuseet.

Högbo bruks nya introduktionsfilm vänder sig till en bred målgrupp och vill skapa en känsla av att brukets många aktörer och attraktioner förenas på en plats med lång historia. Filmen finns på: <https://app.frame.io/v/3saNipxq>

Stripa gruvmiljö utvecklade och installerade en produkt för ljudupplevelse i byggnader öppna för besökare. Fyra ljudmiljöer ger fler dimensioner i visningsverksamheten – i gruvlaven, spelhuset, anrikningsverket och i södra verket. Ljudet ger besökaren större möjligheter att leva sig in i hur arbetet i gruvan kunde vara.

Produkterna är framtagna och några av dem kommer att presenteras av sina respektive ansvariga på slutkonferensen.

CNV har levererat en metodhandledning till Riksantikvarieämbetet. Skriften (skrift nr 3) lanseras i samband med slutkonferensen den 1 februari 2017 och ingår i slutredovisningen till Regeringskansliet.

Delprojekt 3 – Etablering av nyanlända

Introduktion

Med gruv- och kulturbyn Långban som utgångspunkt prövade Värmlands museum och Filipstads kommun kulturmiljö och kulturarv kan vara resurs för etablering av nyanlända. Riksantikvarieämbetet stöttade arbetet. Två huvudspår för aktiviteterna inom delprojektet togs fram: yrkespraktik (landskapsvård och byggnadsvård) och besöksmålsutveckling. Dessa syftade till social integration, kompetensbedömning av deltagarna för validering och matchning mot arbetsmarknaden samt kulturmiljövård.

Inom delprojektet utvecklades metoder för integration och samhällsdeltagande. Den ansvarige utföraren Värmlands Museum hade Riksantikvarieämbetets uppdrag att dokumentera arbetssätt, erfarenheter och resultat. Dokumentationen ska publiceras i en skrift.

Genomförande och metod

Verksamheten planerades och genomfördes under perioden september 2015 – september 2016. Riksantikvarieämbetet och Region Värmland bidrog med vardera 500 tkr (den senare efter ansökan från Värmlands Museum och Filipstads kommun).

Yrkespraktik i Långbans gruv- och kulturby ger möjlighet för nyanlända att förstå det samhälle de kommit till och dess historia. Platsens värden och arbetet i kulturmiljön leder till introduktion till arbetsmarknadens rutiner, språkutveckling samt praktiskt och socialt ansvarstagande. Befintliga mötesplatser, lokalt och regionalt, användes för att öka förutsättningarna för nyanlända att använda Långbans gruv- och kulturby. Arbetet bedrevs utifrån förståelsen att "nyanlända" inte är en homogen grupp.

Status och leveranser

Delprojektet är avslutat och resultaten kan ses på individuell nivå, för lokala och regionala aktörer och i ett nationellt sammanhang. Människor fick yrkespraktik och utbildning. Några erbjöds arbete efter att delprojektet avslutats. Andra fattade beslut om yrkesval och någon påbörjade studier. Praktisk byggnadsvård, landskapsvård och besöksmålsutveckling utfördes. Dessa tre delar svarade mot följande behov hos de lokala aktörerna:

- Förbättra kompetensbedömning som ett första steg för att komma närmare arbetsmarknaden och egen försörjning.

- Förbättrad kulturmiljövård för bevarade och fysiskt tillgängliggörande samt för att kunna bedriva publik verksamhet på platsen.
- Ökad samhällsorientering hos gruppen nya svenskar.
- Ökad kunskap om målgruppen nya svenskar.

Delprojektet bidrog till ökad förståelse för integrationsprocesser hos såväl ansvariga för delprojektet som hos deltagare. De utmaningarna som finns i att minska avståndet mellan arbete och arbetslöshet kan ligga i arbetsplatskultur och organisation lika väl som i relevant kompetens.

I ett nationellt sammanhang är delprojektet ett konkret gott exempel på hur kulturmiljö bidrar till attraktivitet och kan fungera som resurs för människors livs- och boendemiljöer. Arbetet presenteras på slutkonferensen.

Värmlands Museum har levererat en skrift till Riksantikvarieämbetet. Skriften (skrift nr 4) lanseras i samband med slutkonferensen den 1 februari 2017 och ingår i slutredovisningen till Regeringskansliet.

Delprojekt 4 – Varumärke och kommunikation. Mining for Generations.

Introduktion

Riksantikvarieämbetet samarbetar med Business Sweden inom det regeringsuppdrag som organisationen har inom Sveriges Mineralstrategi. Med webplattformen Mining for Generations (<http://www.miningforgenerations.com>) lyfter Business Sweden fram gruvindustrins historiska perspektiv i sin internationella marknadsföring. Riksantikvarieämbetet har beretts tillfälle att bidra till denna satsning.

Genom samarbete inom modulen vill Riksantikvarieämbetet undersöka hur kulturarvsperspektiv och tematisk interpretation kan tillföra värden och engagemang till gruvnäringens affärsutveckling.

Genomförande och metod

Riksantikvarieämbetet har upphandlat James Carter, FAHI, för att utveckla ett digitalt koncept som kan komplettera den nuvarande historiska modulen på webbplatsen. Arbetet genomförs i samverkan med flera andra aktörer, bland annat med Svemin - branschorganisationen för gruvor, mineral- och metallproducenter i Sverige.

Modulens utvecklar budskapet att svensk gruvindustri uppnått sin internationella status genom att anta utmaningar den ställts inför under många generationers bergsbrukare. Konceptet bidrar till budskapet genom inblickar i gruvbrytningens historia och hur dess kulturarv är en del av det moderna svenska samhällets framväxt.

Status och leveranser

Delprojektet pågår. Betaversionen till modulen på webplattformen. Mining for Generations beräknas vara färdig till slutkonferensen den 1 februari 2017.

Delprojekt 5 – Skrift med befintliga goda exempel på kulturmiljö som resurs i gruvsamhällen

Introduktion

För att visa hur kulturmiljön i kan tas till vara och bli en viktig resurs genom nya verksamheter tar Riksantikvarieämbetet fram en skrift med goda exempel. De valda exemplen kännetecknas av verksamheter som samtidigt bidrar till att uppfylla de nationella målen för kulturmiljöarbetet. I skriften bryts målen ner och konkretiseras. Resultatet blir en skrift som omfattar verksamheter i Bergslagen, men som också lyfter fram några internationella exempel.

Med delprojekt vill Riksantikvarieämbetet visa hur kulturmiljöarbete ser ut när det möter målen för det nationella kulturmiljöarbetet och på så sätt inspirera aktörer som arbetar med lokal och regional utveckling och tillväxt till liknande satsningar och verksamheter.

Genomförande och metod

Riksantikvarieämbetets utgångspunkt är att ett gott exempel, i det här sammanhanget, visar hur olika typer av verksamhet bidrar attraktivitet och till att tillämpa de nationella målen för kulturmiljöarbetet. Exemplen är strukturerade efter de fyra målen och fokuserar på verksamheter som bedrivs i, och med utgångspunkt från kulturmiljön och dess värden. Tolv stycken goda exemplen valdes ut genom ett enkätutskick till aktörer i de fem Bergslagslänen, totalt ca 70 stycken. Inom varje målområde finns också ett internationellt exempel.

Status och leveranser

Delprojektet pågår. Skriften (skrift nr 6) lanseras i samband med slutkonferensen den 1 februari 2017 och ingår i slutredovisningen till Regeringskansliet.

Delprojekt 6 – Genomförande av tre Bergslagskonferenser samt spridning av metodhandledningar, skrifter och rapporter

Introduktion

För att sprida goda exempel på hur kulturmiljö kan vara resurs för attraktivitet i samhällsutveckling genomförs tre Bergslagskonferenser på följande teman:

1) Interpretation, 2) Utmaningar för kulturmiljöarbete, 3) Gruvuppdragets slutkonferens.

Genomförande och metod

Konferens 1 genomfördes den 20-21 oktober 2015. Temat Interpretation stödjer Gruvuppdragets övergripande inriktning och var en viktig del för att uppnå andra mål inom projektet, det vill säga utveckling av interpretationsprodukter samt framtagande av strategi för hållbar turism. Konferensen genomfördes i samarbete med Bergslagssatsningen.

Konferens 2 *Med krut, järnspett eller joystick? Konferens om kulturmiljöarbetets utmaningar i Bergslagens tillväxt* genomfördes den 13 oktober 2016. Syftet med konferensdagen var att lyfta på locket för några av de utmaningar som kulturmiljöarbetet har för att bidra till lokal eller regional utveckling och tillväxt. Konferensen genomfördes tillsammans med Intresseföreningen Bergslaget och var del i Bergslagssatsningens workshop med fortsatt program även den 14 oktober 2016.

Konferens 3 *Kulturmiljö som framgångsmotor – att vistas, verka och växa i* genomförs den 1 februari 2017 och är en avslutande konferens för Gruvuppdraget. Syftet med konferensen är att presentera de goda exempel, och resultat som arbetet inom Gruvuppdraget har lett till. Under konferensen prövar vi också dessa mot andra aktörers kunskap och erfarenheter.

Status och leveranser

Konferens 1 och 2 är genomförda och lockade sammanlagt ca 130 deltagare från ca 50 olika organisationer. Gruvuppdragets slutkonferens hålls den 1 februari 2017.

Skrift 1 togs fram inför konferens 1 och ingår i slutredovisningen till Regeringskansliet. Konferens 2 dokumenterades med en rapport, se bilaga 2.

Delprojekt 7 – Följeforskning

Introduktion

En extern utvärdering av Gruvuppdraget upphandlades av Riksantikvarieämbetet och utfördes av Kontigo AB. Studien och omfattar en samlad bedömning och presentation av erfarenheter och goda exempel från Gruvuppdragets delprojekt. Teman för studien berör bland annat tvärssektoriella möten; samverkansformer, påverkan på synen på kulturmiljö och kulturmiljöarbete samt gruvuppdragets leveranser, styrkor och svagheter.

I uppdraget till Kontigo AB ingick att sammanställa en rapport från följeforskningen. Rapporten publiceras tillsammans med övriga skrifter från Gruvuppdraget.

Genomförande och metod

Följeforskningen genomfördes under perioden februari 2016 – oktober 2016. Underlag för studien är Gruvuppdragets och delprojektens styrande dokument samt dokumentation från 30 riktade intervjuer och två lärseminarier.

Lärseminarierna arrangerades i syfte att presentera resultat och analys av den löpande följeforskningen samt lyfta fram och diskutera gemensamma erfarenheter och generella lärdomar. Inför följeforskningens slutrapport presenterades en övergripande analys av Gruvuppdragets och dess olika delar diskuterades. Lärseminarierna genomfördes med styrgrupp och projektledning samt nyckelpersoner i de olika delprojekten.

Status och leveranser

Följeforskningen är avslutad och Kontigo AB har levererat en rapport från arbetet till Riksantikvarieämbetet. Skriften (skrift nr 5) lanseras i samband med slutkonferensen den 1 februari 2017 och ingår i slutredovisningen till Regeringskansliet.

Följeforskningen pekar ut flera resultat, bland annat har gruvuppdraget bidragit till metodutveckling inom besöksnäringen, till att utveckla synen på kulturmiljö som del i regionalt tillväxtarbete och givit lärdomar och erfarenheter av tvärssektoriella samarbeten. Vid utvärderingen framkom också områden med förbättringspotential.

I rapporten lyfts viktiga lärdomar och slutsatser som analyseras vidare i Gruvuppdragets slutredovisning.

Bilaga 2

Sammanställning av Gruvuppdragets leveranser

Nedan delas Gruvuppdragets leveranser in i grupper beroende på form. Där anges också till vilket delprojekt respektive leverans hör.

Filmer

Film om delprojektet <i>Från flyktningmottagande till samhällsdeltagande</i> . http://www.varmlandsmuseum.se/lara-upptacka/projekt/fran-flyktningmottagande-till-samhallsdeltagande	Delprojekt 3
Tre filmer om interpretation (från internt seminarium på Riksantikvarieämbetet) Del 1 – Introduktion: https://vimeo.com/171054968/2aa5a25a0f Del 2 – Interpretation: https://vimeo.com/171054969/a0c5a21b8a Del 3 – Interpretation och målgrupper: https://vimeo.com/171054970/ec7b2f09b9	Delprojekt 2

Interpretationsprodukter eller tjänster

Som ett resultat av de framtagna interpretationsplanerna tog respektive plats fram en ny produkt eller tjänst för besökare. För närmare beskrivning, se bilaga 1.

Avestaverket. Digital karta med scener av dagligt liv i gruvbyn: http://guide.verket.se/	Delprojekt 2
Långbans gruv- och kulturby: mineral-lab där besökare kan analysera fynd genom enklare experiment.	Delprojekt 2
Stripa gruvmiljö: produkt för ljudupplevelse installerad i byggnader öppna för besökare	Delprojekt 2
Husbyringen: ljudsatt app (Husbyringen) med 20 berättelser om människor som levtt och verkat runt Husbyringen.	Delprojekt 2
Högbo bruks: introduktionsfilm som vill skapa en känsla av att brukets många aktörer och attraktioner förenas på en plats med lång historia: https://app.frame.io/v/3saNipxq	Delprojekt 2

Kommunikation

2016-04-20: Presentation av delprojektet <i>Från flyktingmottagande till samhällsdeltagande</i> vid Museernas Vårmöte på temat <i>Med mod och makt - dags att våga agera!</i> .	Delprojekt 3
2016-09-07: Riksantikvarieämbetets Insynsrådet gör studiebesök i Långbans gruv- och kulturby där. Tema: <i>Från flyktingmottagande till samhällsdeltagande</i> .	Delprojekt 3
2016-06-14/15: Presentation av Gruvuppdraget vid Riksantikvarieämbetets personalmöten i Stockholm respektive Visby.	Delprojekt 3

Rapporter

Rapporterna från projektet har gjorts tillgängliga digitalt i Riksantikvarieämbetets öppna arkiv
Samla:

Riksantikvarieämbetet, 2015. <i>Delrapport. Kulturarv i gruvsamhällen som resurs för utveckling</i> . Rapport från Riksantikvarieämbetet. http://kulturarvsdata.se/raa/samla/html/10300	
Riksantikvarieämbetet, 2016. <i>Med krut, järnspett eller joystick. Konferensdokumentation om kulturmiljöarbetets utmaningar i Bergslagens tillväxt</i> . Rapport från Riksantikvarieämbetet. http://kulturarvsdata.se/raa/samla/html/10281	Delprojekt 7
Riksantikvarieämbetet, 2016. <i>Delrapport 2. Uppdrag att främja attraktiva natur- och kulturmiljöer i nya och befintliga gruvsamhällen (Gruvuppdraget)</i> . Rapport från Riksantikvarieämbetet.	

Skrifter

Delprojekten har resulterat i ett antal skrifter, vilka i huvudsak kommer att publiceras i början av 2017 och lanseras i samband med uppdragets slutkonferens och i återrapporteringen till regeringen:

Skrift 1: Riksantikvarieämbetet, 2015. <i>Interpretation för utveckling av kulturmiljöer</i> . Riksantikvarieämbetet. (http://samla.raa.se/xmlui/bitstream/handle/raa/8601/978-91-7209-712-4.pdf;sequence=1)	Delprojekt 2
Skrift 2: Riksantikvarieämbetet, 2017. <i>Hållbar turism. Inspiration, erfarenhet och metodutveckling från arbete med Unescos How-to-guider i Bergsslagen</i> .	Delprojekt 1
Skrift 3: Riksantikvarieämbetet, 2017. <i>Platsens berättelse. Metodhandledning för interpretationsplanering</i> .	Delprojekt 2
Skrift 4: Riksantikvarieämbetet, 2017. <i>Från flyktningmottagande till samhällsdeltagande. Långban som drivkraft för samverkan över gränser. Interpretation, erfarenhet och metodutveckling från ett kulturmiljöperspektiv</i> .	Delprojekt 3
Skrift 5: Riksantikvarieämbetet, 2017. <i>Kulturmiljö som kraft i regionalt tillväxtarbete. Erfarenheter från regeringsuppdraget för att främja attraktiva kulturmiljöer i gruvsamhällen (Gruvuppdraget)</i> .	Delprojekt 5
Skrift 6: Riksantikvarieämbetet, 2017. <i>Goda exempel på hur kulturmiljön kan tas tillvara i bergsbruksmiljöer med utgångspunkt i målen för det statliga kulturmiljöarbetet</i> .	Delprojekt 6

Strategiska planer

Ett antal strategiska planer har skapats inom projektet. Dessa har i förlängningen lett till att olika produkter tagits fram (se nedan).

Strategi för hållbar turism, arbetsversion daterad 2016-11-29.	Delprojekt 1
Interpretationsplan och projektbeskrivning för utveckling av produkt eller tjänst för Avestaverket (juni, 2016)	Delprojekt 2
Interpretationsplan och projektbeskrivning för utveckling av produkt eller tjänst för Långbans gruv- och kulturby (juni, 2016)	Delprojekt 2

Interpretationsplan och projektbeskrivning för utveckling av produkt eller tjänst för Husbyringen (juni, 2016)	Delprojekt 2
Interpretationsplan och projektbeskrivning för utveckling av produkt eller tjänst för Högbo bruk (juni, 2016)	Delprojekt 2
Interpretationsplan och projektbeskrivning för utveckling av produkt eller tjänst för Stripa gruva (juni, 2016)	Delprojekt 2

Webb och sociala media

För att dela projektets framåtskridande, erfarenheter och goda exempel har Riksantikvarieämbetet startat en Facebook-grupp: https://www.facebook.com/groups/gruvuppdraget/	
Planerad K-podd i januari 2017.	

Workshops, seminarier och konferenser

november 2015 – juni 2016: 5 workshops för utveckling av interpretationsplaner.	Delprojekt 2
2016-11-08: utvärderingsworkshop angående interpretation och utveckling av produkter och tjänster.	Delprojekt 2
november 2015 – september 2016: 5 workshops under för utveckling av strategi för hållbar turism.	Delprojekt 1
2016-04-22: Gemensamt lärseminarium 1.	Delprojekt 5
2016-09-08: Gemensamt lärseminarium 2.	Delprojekt 5
2015-10-20 – 21, Avesta: Konferens/workshop med tema Interpretation.	Delprojekt 7
2016-10-13: <i>Med krut, järnspett eller joystick? Konferens om kulturmiljöarbetets utmaningar i bergslagens tillväxt.</i>	Delprojekt 7

